

РЕЦЕНЗИЯ

от Радослав Димитров Радев, проф. д-р във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ за дисертационния труд на Стойка Йорданова Чакърва на тема „Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (методика на обучението по български език)

Научен ръководител: проф. д-р Татяна Ангелова

1. Данни за докторантката.

Стойка Чакърва е докторант към катедра „Методика“ във факултет Славянска филология на СУ „Св. Климент Охридски“. Спазени са всички законови изисквания за осъществяване на докторантурата, дисертационният труд е обсъден в катедрата, осъществени са необходимите научни публикации в престижни издания. Приложена е изискуемата документация. Специфичното в образователното и научното развитие на Стойка Чакърва е, че тя има широк хуманитарен хоризонт. Следва философия във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, така че се е прегърнала с майката на науките, завършила е магистратура по специалността българска филология в СУ „Св. Климент Охридски“, а тази специалност е една от малкото стабилни неща в образованието ни, съчетаваща филология, история и култура. Именно затова при докторантката интегративното, синтезът е облечен в толерантността на мислене и поведение. Би следвало да се отбележи, че средното й образование е свързано с биология и немски език. Удивително съчетание от възможности за мислене и случване на моженето. При целия този образователен калейдоскоп тя е учител в Професионална гимназия по облекло „Княгиня Мария Луиза“, а е знайно, че в плетенето и шиенето дремят митологиите.

Казвам всичко това, защото в дисертационния труд получените знания са преобразени в хоризонт на очакването, което обяснява нейната пристрастеност към конструктивизма. Не на последно място трябва да се отбележи, че методологията за изработването на този дисертационен труд е възможен благодарение усилията на колегите от Софийския университет за отваряне на езиковото обучение, така че началото да е потребност от комуникация, същността да е синтезът на знанието, а функционалността да се основава на моженето. Кулата на знанието не може да има само една врата, за поука езикът ни ще подаде думите „порта“, „протка“, „комшулук“, но ще сложи и едно умалително „вратица“, за да се знае, че врата се отваря с обич.

Докторантката е представила пет публикации, които са свързани с темата на дисертацията. Важно е да се отбележи, че една част от тях се следствие от участия в научни форуми и конференции, включени в сборници, което означава, че вече имат научно рецензиране и са в обръщение в образователната сфера. От тези статии става ясен подхода ѝ към разрешаване на проблемите на дисертацията – постепенност и дълбочина при достигане същността на изследваното явление.

Авторефератът дава точна и ясна представа за съдържателната, композиционната и научна страна на дисертационния труд. Той показва чувството за синтез и способността да се даде допълнителна сила на научната теория и експеримент.

2.Характеристика на дисертационния труд.

Дисертационният труд е концептуален и интегративен, отваря в теорията различни гледни точки, но в различието на отделните постановки не се търси противопоставянето, за да не стига до отрицанието, а до разбирането. Експериментът не е воля за внезапност на откритието, а необходимост от общуване с учениците. Ето защо дори анкетата е с езикова форма за

степенуване на „съгласен съм“. Трудът е в обем от 213 с. текст и 114 с. приложения и това съотношение показва ключовата роля на конкретната практическа дейност, както и потребността от примери в научното изложение. Библиографията е от 81 източници на български, английски и руски език. Важно място заемат изследванията на българските специалисти по методика на езиковото обучение, което отчита приемствеността в научното знание. Предметът, изследователският въпрос, хипотезата и микрохипотезите са ясно формулирани. Целевата група ученици е от ПГО „Княгиня Мария Луиза“, гр. София. Проектът се осъществява в продължение на 7 години, а проучването на резултатите е в учебната 2022-23 г. и обхваща 28 ученика. Основният метод за проучване е анкетата, но тъй като проекта е със сериозна продължителност, знаково за проследяване на дейностите е наблюдението. Така се изгражда модел за осъществяване резултатността от проведеното обучение. Всичко това е уточнено в първа глава на дисертацията „Дизайн на дисертационното изследване“. В тази глава Стойка Чакърлова дава ясни научни определения за проектно ориентираното и проектно базираното обучение (с.10, постановките са разгънати в трета глава), като дава предпочитание на проектно ориентираното, защото то е „педагогически метод, насочен към реализирането на автентичен проект, надхвърлящ (не задължително обвързан) с учебното съдържание по учебните предмети и ориентиран към дейности и цели, извършвани извън училище, в реални социални условия“ (с.10, с.203). Приемам за много точно това определение и смятам, че то е защитено чрез споделената работа по проекта „Мечтаната дреха“, затова е отбелязано и в заключението.

Ценността на подобен тип изследвания, когато се изхожда от важна теоретическа постановка и инструментариум и се съчетава със солиден педагогически опит е в това, че истината вибрира, не може да не бъде

усетена. Може би толерантността на Стойка Чакърова, което е качество на нейния труд, не ѝ позволява да натрапва вижданията си, а само да ги постави в кръга на функционалността. В този смисъл тя предпочита хубостта пред смелостта. Харесва ми. Но от цялата ѝ дисертация е видно, че проектно ориентираното обучение е провокация към класно-урочната система, че то не може да се реализира пълноценно, ако не се реформира съществуващата организация на учебния процес, която е отречена още през 30-те години на 20.век от Петер Петерсон, драг гост и в България. И аз като Иван Вазов (с подражателно изместване, разбира се) ще възкликна: „– Бедна, бедна класно-урочна система защо не умря през 30-години?“ Смятам този дисертационен труд много навременен и той може да предизвика дискусии, които да породят добри намерения.

Работата по проект не е тъждествена с работата в екип, тъй като проектът може да бъде форма за съгласуване на индивидуални по тип дейности. Следователно той е тематична организационна форма. От анкетата, която е проведена е видно, че не малък процент от учениците предпочитат индивидуална работа в проекта. „Входящият тест показва, че повечето от учениците предпочитат да работят самостоятелно: 82,14% отговарят с „напълно съм съгласен“, „по-скоро съм съгласен“ и „съгласен съм“ и само 17,86% са готови да участват в екип“(с.181). Това е много голям процент. Постановката да се мисли проектът като организационна дейност с цел изграждане на теза чрез различни гледни точки, представени от учениците, е особено пълноценно за обучението по български език. В това виждам и същината на дисертационния труд.

Във втора и трета глава, в които се осмисля теорията и понятията, необходими за изясняване на проблема за проектно ориентирана дейност и по-специално проекта „Мечтаната дреха“, авторката се е запознала със значима научна литература. Този огромен обем от информация, посветен на

конструктивизма в неговия методически, психологически и философски план, проблемът за комуникативната компетентност в неговия институционален и изследователски аспект, съотнесимостта грамотност – компетентност, проблема за дрехата и модата и безспорно най-мощно проектно ориентираното обучение, биха могли да превземат дисертацията, ако не е чувството за синтез и мяра на авторката. Тя съзнава, че тези проблеми са инструменти на мисленето и на експеримента, поради което подхожда към тях на принципа на функционалната достатъчност. Привлича тази яснота на мнението и без да отрича просто заявява позиция под формата на обобщение. „Да обобщим, от гледна точка на практиката на преподаване синонимната употреба на двете понятия е неприемлива.“(с.40) А в случая става въпрос за сериозното преплитане на грамотност и компетентност. Впечатлява изключителната зрялост в мисленето на Стойка Чакърлова. Личи, че при нея филолога и философа стоят на една маса, а учителят им сервира ястията. Колкото и да е привлечена от конструктивизма, тя съзнава, че той крие и опасности, тъй като е пълен с противоречия. Самата докторантка обича в стила си противоречиви езикови конструкции, в които смисълът стои като изненада, например след като е отбелязала разликата между езиково обучение и езиково образование тя прави далечното близко: *„В този смисъл работата по конкретния проект се доближава до характеристиките на езиковото образование и оказва положителна роля за езиковото обучение на учениците“*(с.118). В цялата ни оценъчна система обаче противоречието е изключено. Допускаме го в теста, но там то не възпитава мислене. Езикът на общуването е също противоречив и в това е неговата магия. Казваме „работа“, а то двама млади се любят.

Стойка Чакърлова утвърждава новото лице в езиковото обучение, но на няколко места в дисертацията си изрично подчертава, че новото не е всичко, защото не идва от нищото. *„Често конструктивисткият подход бива*

противопоставян на традиционния (бихейвиористичния) подход в обучението. Крайностите при възприемане и отхвърляне на който и да е от двата модела на обучение водят до възникване на дефицити в обучението на учениците и преодоляването на конкретния дефицит често изисква методи и средства, характерни за „противоположния“ подход“. Подобно мислене на докторантката ѝ позволява, като учител с опит, да намери връзката между утвърденото обучение и новото. Особено добре това проличава в четвърта глава на дисертацията с т.нар. автентично общуване, теоретично подготвено в предходните глави (с.30). Автентичните комуникативни задачи и ситуации включват реалните взаимодействия с хора и институции и имат социален и личностен резултат. Определено може да се кажи, че обучението чрез ситуации е стил на Стойка Чакърова. Именно поради това чрез работата върху проекта „Мечтаната дреха“ докторантката доказва, че проектно ориентираното обучение позволява по-добра съгласуваност между писмената и устната реч. Според мен това е и същината на предложения модел за развитието на комуникативната компетентност на учениците в 8. –12. клас, тъй като той предполага взаимодействие с институции, фирми, организации и хора извън училищната среда. „Мечтаната дреха“ има препратки и към приказното – вълшебното „благополучатели“. Истинското и автентичното се познава в конкретното, и като дава сила на ситуацията, Стойка Чакърова открива и лицето на детайла. За мотивацията на учениците, особено при открояване на междупредметните връзки, детайлът е като лимона в чая – изостря вкуса, буди сетивата. В тези детайли са и находките на дипломантката. Изглежда така между другото, макар и вкарано в системата на проектно ориентираното обучение, е съждението за допускането на грешки, които „са естествен процес на учене и овладяване на умения и компетентности. Често грешките водят до по-добри решения, мотивират и сплотяват екипа и развиват междуличностните отношения“. (с.122) Само това да ни даде проектно

ориентираното обучение си струва да му станем поклонници. Предложеният модел за комуникативна компетентност е разгънат цялостно, с необходимия инструментариум, с функционална последователност, с работещи задачи, с направени изводи за отделните етапа, с проведена анкета, която дава представа за образователния ефект на експеримента. Аналитизмът обобщава направеното и задава оптимистична стратегия на езиковото обучение.

Приносните моменти на дисертацията са посочени коректно. Към тях бих прибавил и утвърждаването на проектно ориентираното обучение като преходна форма за промяна в класно-урочната система.

Като оценявам научните приноси на дисертацията „Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език“, качествата на докторанта за изследователска и експериментална работа, както и приложимостта на труда в обучението по български език, предлагам на Стойка Йорданова Чакърва да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1.Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (методика на обучението по български език)

Проф. д-р Радослав Радев